

Experiments i esdeveniments

- Els **experiments deterministes** segueixen unes lleis estrictes i mai no depenen de l'atzar.
- Els **experiments aleatoris** depenen de factors que no es poden determinar ni controlar.
- Un **esdeveniment elemental** correspon a cadascun dels resultats possibles d'un experiment; si es combinen diversos esdeveniments elementals, el resultat és un **esdeveniment compost**.
- L'**espai mostral** (Ω) d'un experiment és el conjunt de tots els esdeveniments elementals possibles que l'integren. Qualsevol subconjunt de l'espai mostral és un **esdeveniment**.

Esdeveniment segur	Esdeveniment impossible	Esdeveniments contraris	Esdeveniments compatibles	Esdeveniments incompatibles
Ocorre sempre i coincideix amb l'espai mostral.	No ocorre mai; es representa amb $(\emptyset)$.	Són aquells en què si se'n fa un, l'altre no es pot donar: $\bar{A} = \Omega - A$	Són aquells que poden ocórrer simultàniament.	Són aquells que no poden ocórrer simultàniament.

1 Digues quins d'aquests experiments són deterministes (D) i quins són aleatoris (A):

a) Obtenir un 4 en llançar un dau.	d) Que l'aigua bulli als 100 oc.
b) Fer fred quan neva.	e) Trobar una amiga al cinema.
e) Arribar a un semàfor i que estigui en verd.	f) Obtenir el premi gros de Nadal.

2 Digues quins d'aquests esdeveniments són elementals (E) i quins són compostos (C):

a) Sortir cara en llançar una moneda.	d) Cridar l'ascensor i que estigui a la planta baixa.
b) Dir el joc preferit.	e) Arribar a un semàfor en vermell i portar corbata.
e) Extreure d'una baralla dues sotes seguides.	f) Treure una fitxa determinada en el dòmino.

3 Digues quins d'aquests esdeveniments són segurs (S) i quins són impossibles (I):

- a) Sumar 9 punts en extreure una fitxa doble en el dòmino.
- b) Extreure una carta de cors, rombes, piques o trèvols d'una baralla de pòquer.
- e) Sumar 20 punts en llançar tres daus de parxís.
- d) Haver nascut un 30 de febrer.
- e) Estar un cotxe en marxa o aturat.

4 Escribeu l'esdeveniment contrari de cadascun dels següents:

a) Preferir un mes de l'any que tingui 30 dies.	d) Obtenir una figura d'una baralla espanyola.
b) Triar el color blau o vermell en jugar al parxís.	e) Sortir cara en llançar una moneda.
c) Extreure una fitxa doble del dòmino.	

Operacions amb esdeveniments

Unió d'esdeveniments	Intersecció d'esdeveniments	Diferència d'esdeveniments	Complementari d'un esdeveniment
 Esdeveniment $A \cup B$	 Esdeveniment $A \cap B$	 $A - B = A \cap \bar{B}$	 $\bar{A} = \Omega - A$
Formada per tots els resultats presents en A o en B .	Formada per tots els resultats presents en A i en B , simultàniament.	Formada pels resultats presents en A però no en B .	Formada per tots els resultats de l'experiment no presents en A .

- **Freqüència absoluta (f_a)** d'un esdeveniment: Nombre de vegades que ocorre quan es fa un experiment aleatori.
- **Freqüència relativa (f_r)** d'un esdeveniment: Quocient entre la freqüència absoluta d'un esdeveniment i el nombre de realitzacions.

- 1** S1, S2, S3, S4, S5 i S6 són els esdeveniments corresponents a obtenir 1, 2, 3, 4, 5 o 6, respectivament, en llançar un dau de parxís. Calcula:
- a) $\{S5, S6\} \cup \{S2, S4, S6\} =$ c) $\{S1, S3, S5\} \cap \{S3, S4, S5, S6\} =$
b) $\{S4, S5, S6\} \cup \{S1, S3, S5\} =$ d) $\{S4, S6\} \cup [\{S2, S3, S4\} \cap \{S2, S4\}] =$
- 2** En l'espai mostral $\Omega = \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8\}$ d'un experiment aleatori s'estableixen els esdeveniments $A = \{2, 3, 4, 5\}$ i $B = \{4, 5, 7\}$. Calcula les operacions següents:
- a) $A \cup B =$ e) $A \cup \bar{A} =$
b) $A \cap B =$ f) $B \cap \bar{B} =$
c) $\bar{A} =$ g) $\Omega \cap B =$
d) $A - B =$ h) $\Omega \cup A =$
- 3** Es llança una xinxeta i s'observa la posició en què es queda aturada; amb la punta cap amunt o inclinada. Contesta:
- a) Quina és la probabilitat que, després de llançar-la, la xinxeta quedi amb la punta cap avall?
b) Es fan 80 llançaments i s'observa que en 42 ocasions la xinxeta queda cap avall.
1. Calcula la freqüència relativa que li correspongui.
 2. Compara aquesta freqüència amb la probabilitat teòrica.
- c) Completa la taula de llançaments i calcula les freqüències relatives que corresponguin. Com evolucionen aquestes?

Llançaments	100	150	240	420	660	1 200
f_a	49	77	118	209	333	599
f_r						

La probabilitat: càlcul i propietats

- La **probabilitat** P d'un esdeveniment és la quantificació del seu caràcter aleatori i mesura el grau de possibilitat que ocorri; el seu valor oscil·la entre 0 i 1.
- Regla de Laplace:** S'utilitza per calcular la probabilitat en cas d'esdeveniments equiprobables (que tinguin la mateixa probabilitat que ocorrin): $P(A) = \frac{\text{Nre. de resultats favorables d'A}}{\text{Nre. de resultats possibles}}$

Propietats de la probabilitat			
Per a un esdeveniment A: $0 \leq P(A) \leq 1$	Per a tot esdeveniment segur (Ω): $P(\Omega) = 1$	Per a tot esdeveniment impossible ($\emptyset$): $P(\emptyset) = 0$	Per a $\bar{A}$, esdeveniment contrari d'A $P(\bar{A}) = 1 - P(A)$
Para A i B, esdeveniments incompatibles: $P(A \cup B) = P(A) + P(B)$	Per a A i B, esdeveniments compatibles: $P(A \cup B) = P(A) + P(B) - P(A \cap B)$		Si l'espai mostral (Ω) és finit i hi ha un esdeveniment $S = \{x_1, x_2, \dots, x_n\}$: $P(S) = P(x_1) + P(x_2) + \dots + P(x_n)$

- En una caixa hi ha 20 boles de les quals 8 són blaves, 6 són vermelles, 4 són grogues i 2 són verdes. Calcula la probabilitat que en triar-ne una a l'atzar sigui ...:
 - ... blava.
 - ... vermella.
 - ... groga.
 - ... verda.
 - ... blava, vermella, groga o verda.
 - ... blanca.
 - ... no sigui blava.
 - ... vermella, verda o blava.
- Un dau s'ha llançat 400 vegades i les freqüències relatives dels llançaments que se n'ha fet són: $f(1) = 0,16$; $f(2) = 0,15$; $f(3) = 0,17$; $f(4) = 0,16$; $f(5) = 0,18$; $f(6) = 0,18$. Calcula les probabilitats següents:
 - Obtenir un nombre primer.
 - Obtenir un nombre imparell.
 - Obtenir un nombre parell.
 - Obtenir un nombre superior a 4.
 - Obtenir un nombre inferior a 3.
 - Obtenir un nombre parell o múltiple de 5.
 - Obtenir un nombre imparell o un divisor de 4.
 - Obtenir un nombre parell o un divisor de 6.
- Observa aquesta taula sobre les edats d'uns alumnes d'ESO:

	14 anys	15 anys	16 anys	17 anys
Noies	5	8	12	5
Nois	11	10	--	9
Total	16	18	12	14

- Calcula la probabilitat de triar a l'atzar un alumne de més de 15 anys o que sigui una noia.
 - Calcula la probabilitat de triar a l'atzar un alumne que sigui un noi o que sigui una noia de 16 anys.
- Es tria a l'atzar un nombre de l'1 al 100; calcula:
 - La probabilitat que sigui múltiple de 5.
 - La probabilitat que sigui múltiple de 7 o de 8.
 - La probabilitat que sigui múltiple de 6 o divisor de 24.

Probabilitat en experiments compostos

- En **experiments compostos**, els esdeveniments A i B són **independents** si el fet que es verifiqui l'esdeveniment A **no influeix** en la verificació de l'esdeveniment B ; en cas contrari són **dependents**.
- Probabilitat d'esdeveniments independents: $P(A \cap B) = P(A) \cdot P(B)$.
- Probabilitat condicionada $P(B/A)$ per a esdeveniments dependents (probabilitat de B condicionada a A):

$$P(B / A) = \frac{P(A \cap B)}{P(A)}$$

- 1 Calcula la probabilitat d'extreure consecutivament dues copes d'una baralla espanyola segons les condicions següents:
 - a) Tornant la primera carta a la baralla.
 - b) Sense tornar la primera carta a la baralla.
- 2 En un estoig hi ha 10 llapis dels quals 3 són vermells, 5 són blaus i 2 són negres. Calcula:
 - a) La probabilitat d'extreure consecutivament dos llapis vermells, amb retorn.
 - b) La probabilitat d'extreure consecutivament dos llapis vermells, sense retorn.
 - c) La probabilitat d'extreure consecutivament un llapis blau i un de negre, amb retorn.
 - d) La probabilitat d'extreure consecutivament un llapis blau i un de negre, sense retorn.
 - e) La probabilitat d'extreure consecutivament tres llapis vermells, amb retorn.
 - f) La probabilitat d'extreure consecutivament quatre llapis blaus, sense retorn.
- 3 En una caixa hi ha 24 bombons dels quals 7 són de trufa, 9 de licor i 8 de praliné. Calcula la probabilitat dels esdeveniments següents:
 - a) Triar tres bombons a l'atzar i que tots siguin de licor.
 - b) Triar tres bombons a l'atzar i que dos siguin de trufa i un de praliné.
 - c) Triar tres bombons a l'atzar i que tots siguin diferents.
- 4 Un dau es llança consecutivament quatre vegades. Calcula la probabilitat dels esdeveniments següents:
 - a) Obtenir un 4 totes les vegades.
 - b) Obtenir un nombre imparell totes les vegades.
 - c) Obtenir un divisor de 6 totes les vegades.
 - d) Obtenir un 5 al menys 3 vegades.

Suma, resta i multiplicació de polinomis

- Per **sumar** o **restar dos polinomis** s'agrupen i es redueixen els termes semblants:

$$(3x^3 + 5x - 6) - (4x^2 - 7x + 2) = 3x^3 + 5x - 6 - 4x^2 + 7x - 2 = 3x^3 - 4x^2 + 12x - 8$$

- Per **multiplicar dos polinomis** es multipliquen successivament tots els termes del primer per cadascun dels termes del segon; finalment s'agrupen i es redueixen els termes que siguin semblants:

$$(x - 3) \cdot (2x^2 + x - 2) = x \cdot (2x^2 + x - 2) - 3 \cdot (2x^2 + x - 2) = 2x^3 + x^2 - 2x - 6x^2 - 3x + 6 = 2x^3 - 5x^2 - 5x + 6$$

- **Quadrat d'una suma o una diferència:** $(x \pm y)^2 = x^2 \pm 2xy + y^2$
- **Suma per diferència:** $(x + y) \cdot (x - y) = x^2 - y^2$

1 Siguin els polinomis $A(x) = 3x - 5x^2 - 7$, $B(x) = x^4 - 6x^2 + 5x$ i $C(x) = -2x^2 + 7x - 4 - 3x^4$; calcula:

a) $A(x) + B(x) + C(x)$	c) $B(x) - A(x)$
b) $C(x) - A(x) - B(x)$	d) $A(x) + [B(x) - C(x)]$

2 Calcula:

- a) Amb els polinomis $A(x)$, $B(x)$ i $C(x)$ de l'activitat anterior comprova si es compleix la propietat associativa de la suma.
- b) Amb els polinomis $A(x)$ i $B(x)$ de l'activitat anterior comprova si es compleix la propietat commutativa de la resta.

3 Siguin els polinomis $A(x) = x^3 - 4 + 3x^2$, $B(x) = -2x^3 + x^2 - 5$ i $C(x) = -3 + 2x - 6x^2 + x^3 - x^4$; calcula:

a) $A(x) \cdot B(x)$	b) $B(x) \cdot C(x)$	c) $C(x) \cdot [B(x) - A(x)]$

4 Calcula:

- a) Amb els polinomis $A(x)$, $B(x)$ i $C(x)$ de l'activitat anterior comprova si es compleix la propietat associativa de la multiplicació.
- b) Amb els polinomis $A(x)$ i $B(x)$ de l'activitat anterior comprova si es compleix la propietat commutativa de la multiplicació.

5 Calcula:

a) $(5 - 2y)^2$	c) $\left(2x - \frac{1}{3}\right)^2$	e) $(6 - 3t^2) \cdot (6 + 3t^2)$
b) $(2x^2 + 3xy)^2$	d) $\left(\frac{x^3}{2} + \frac{x}{4}\right)^2$	f) $\left(3x - \frac{1}{x^2}\right) \cdot \left(3x + \frac{1}{x^2}\right)$

Divisió de polinomis

- Per **dividir un polinomi entre un monomi**, el dividend ha d'estar **ordenat**. A continuació es divideix cada terme del polinomi entre el monomi del divisor; si el residu és 0, la divisió és **exacta**.

$$8x^5 + 6x^3 - 2x^2 - 6 : (-2x^2) \rightarrow 8x^5 : (-2x^2) + 6x^3 : (-2x^2) - 2x^2 : (-2x^2) = -4x^3 - 3x + 1; \text{ residu: } -6$$

- Per **dividir dos polinomis** es tindran en compte aquests passos:
 - El grau del polinomi del dividend ha de ser **més gran o igual** que el del divisor.
 - Els polinomis que s'han de dividir han d'estar **ordenats de manera decreixent** i s'han de completar amb zeros els termes que hi manquin.
 - Dividir el **primer mono mi del dividend entre el primer del divisor**; el quocient obtingut forma part del quocient final mentre que el residu s'afegeix al terme següent del divisor.
 - Repetir aquest procés fins que el grau del residu sigui **inferior al del divisor**.
- Regla de Ruffini**: S'utilitza per dividir un polinomi de **grau n** entre un binomi **$(x-a)$** on el quocient és un altre polinomi de grau **$(n-1)$** . El primer coeficient del quocient coincideix amb el primer del dividend mentre que el **darrer** és el **residu de la divisió**:

$$\begin{array}{r} 2x^3 - 4x^2 - 5x + 4 : (x - 3) \rightarrow \begin{array}{rrrr} 2 & -4 & -5 & +4 \\ 3) & & +6 & +6 & +3 \\ \hline & 2 & +2 & +1 & +7 \end{array} \rightarrow \rightarrow \rightarrow \text{Quocient } Q(x) : 2x^2 + 2x + 1 \dots \text{Residu } R(x) : 7 \end{array}$$

1 Calcula:

a) $(4x^4y - 6x^3y^2 - 8x^2y^3 + 2xy^4) : (2xy)$

b) $(5abcd - 10abd + 15adc) : (-5ad)$

2 Calcula:

a) $(x^5 - 7x^4 + x^3 - 8) : (x^3 - 3x + 1)$

e) $(-6x^4 - 3x^3 + 2x) : (3x^2 + 2) =$

b) $(4x^5 + 20x^4 - 18x^3 - 28x^2 + 28x - 6) : (x^2 + 5x - 3)$

d) $(-45x^4 - 120x^3 - 80x) : (-3x^2 - 4)$

3 Aplica la prova de la divisió de l'apartat a) de l'exercici anterior.

4 Aplica la *regla de Ruffini* en les divisions següents:

a) $(5x^4 + 6x^2 - 11x + 13) : (x - 2)$

e) $(-6x^5 + 3x^4 - 2x) : (x + 1)$

b) $(3x^4 - 5x^3 + 7x^2 - 2x + 13) : (x - 4)$

5 Calcula el valor de m perquè el residu de la divisió $(mx^3 - 3x^2 + 5x + 9m) : (x + 2)$ sigui 1.

Divisibilitat i factorització de polinomis

- Un polinomi $A(x)$ és múltiple de $B(x)$ si hi ha un altre polinomi $C(x)$ tal que: $A(x) = B(x) \cdot C(x)$. Per tant, els polinomis $B(x)$ i $C(x)$ són **divisors** del polinomi $A(x)$.
- **Teorema del residu:** El residu de la divisió del polinomi $P(x)$ entre $(x - a)$ equival al valor numèric del polinomi $P(a)$. En aquest cas, si el **residu** de la divisió és 0, el valor a és una **arrel** del polinomi $P(x)$.
- **Factoritzar** un polinomi de **grau** n consisteix a convertir-lo en **producte d'altres polinomis** els graus dels quals siguin **inferiors a n** . Si això no és possible, el polinomi és irreductible.
- Si tenim dos o més polinomis, es pot obtenir un altre polinomi que sigui el **M.C.D. (màxim comú divisor)** o el **m.c.m. (mínim comú múltiple) corresponent**. Per aconseguir-ho es factoritzen els dos polinomis i es procedeix igual que amb els nombres enters.

- 1 Comprova si el polinomi $A(x) = x^5 - 2x^4 + x^2 - 3$ és múltiple del polinomi $B(x) = x^3 - 2x^2 + 3$.
- 2 Comprova si el polinomi $A(x) = x^2 + 2x - 1$ és divisor del polinomi $B(x) = 2x^4 + 4x^3 + x^2 + 6x - 3$.
- 3 Calcula el residu de les divisions següents sense necessitat d'efectuar-les:
a) $(x^4 + 2x^3 - 5x^2 + 6) : (x - 1)$ c) $(-2x^3 + 8x - 4) : (x + 2)$
b) $(x^5 - x^3 + x - 1) : (x + 1)$ d) $(-2x^4 - x^2 + 3x - 5) : (x - 3)$
- 4 Calcula el valor de m perquè l'oposat del terme independent del divisor sigui una arrel del polinomi:
a) $(x^3 - 4x^2 + mx + 3) : (x + 1)$ b) $(mx^4 - 2x^3 + mx - 2) : (x - 2)$
- 5 Factoritza els polinomis següents:
a) $x^2 - 9x + 18$ c) $x^6 - 1$ e) $25 - 9x^2$
b) $x^3 + x^2 - 4x - 4$ d) $x^4 + x^3 - x^2 + x - 2$ f) $9x^3 - 4x$
- 6 Escriu els polinomis que tinguin les arrels següents:
a) 2, -3, -2 b) 1, -2, 3, -4 c) 0, 2, -3
- 7 Calcula el M.C.D. i el m.c.m. dels polinomis següents:
a) $(x^2 - 9)$ y $(x^2 - 6x + 9)$ b) $(x^3 - 7x^2 + 12x)$ y $(x^4 - 3x^3 - 4x^2)$